

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Interview met Jan Driessen: clowns opereren het beste in het circus

Bytyçi, D.; Spruit, J.

Citation

Bytyçi, D., & Spruit, J. (2021). Interview met Jan Driessen: clowns opereren het beste in het circus. *Bestuurskundige Berichten*, 36(2), 29-32. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3212683>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3212683>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Interview met Jan Driessen

Clozons opereren het beste in het circus

Slechts een zeer kleine groep kan worden gerekend tot de 'inner circle' van minister-president Mark Rutte. Zijn voormalig campagnestrateeg Jan Driessen kan zich tot deze exclusieve club rekenen. Hoewel hij al enkele jaren niet actief vrijwilliger is van de VVD, oefent hij als "schaduwcampagneleider van een premier in problemen" meer invloed uit dan de gemiddelde verkozen volksvertegenwoordiger. Wij gingen met hem in gesprek over de stand van zaken wat betreft communicatie en beleid. Aan bod kwamen onder andere populisme, wat hij heeft geleerd van Cicero over de kunst van campagnevoeren, zijn tijd als journalist en welke tips hij Rutte gaf als campagnestrateeg.

Enthousiast vertelt Driessen over het begin van zijn carrière rond de jaren '80, als journalist op het Binnenhof. Daar was één camera die gedeeld moest worden door verschillende zenders. "Iedere avond moesten we een reportage van maken en waren we toch wel teleurgesteld, als daar minder dan een miljoen mensen naar keken. Maar goed, er waren maar twee zenders! Het was een hele andere wereld. Toen had je hele andere kijkcijfers dan nu." Nu houdt Driessen zich bezig met het lot van de demissionair minister-president: "zeker nu ook, voel ik me eigenlijk weer de schaduwcampagneleider van een aangevallen premier. We moeten hem in leven zien te houden, omdat Rutte-IV er toch echt moet komen. Dus ben ik daar ook echt achterlijk druk mee, terwijl dat eigenlijk niet meer de bedoeling was. Ik was gewoon weg!" Voor de Tweede Kamerverkiezing van 2006 was hij de campagnestrateeg voor de VVD en Mark Rutte, maar ook nu zet hij zich in om Rutte een nieuwe termijn als premier te krijgen: "Dan moet ik een aantal wat op hol geslagen VVD'ers even bijstijgen en moet ik hen zeggen 'Het is helemaal niet voorbij, het is pas voorbij

als de VVD dat zegt'. Want Mark Rutte heeft de verkiezingen met vlag en wimpel gewonnen. Hij heeft zijn mandaat vergroot. [...] De partijen die zich profileerden rondom de toeslagenaffaire, de SP en het CDA, hebben verloren. Dus we moeten wel de zaak in perspectief blijven zien, en niet focussen op de waan van de dag."

bron: adformatie.nl

Wat heeft u tot op heden gehad aan uw tijd als journalist met die ene camera op het Binnenhof en van het interviewen van wereldleiders?

“De huidige situatie waarin jullie nu een nieuw antwoord in moeten zien te vinden, is echt uniek. We staan op een kantelpunt in communicatie, met een impact die weinigen zich op dit moment nog beseffen. Het is voor het eerst in eigenlijk 75 jaar, dat wij een dictatoriale vorm van communicatie kennen. Een vorm die hiervoor níét gekend werd. Daar bedoel ik mee dat je als politieke partij direct, ongehinderd, ongecontroleerd, en zelfs met nepnieuws, miljoenen mensen op een vrij eenvoudige en goedkope manier kunt bereiken. Dat is volstrekt nieuw. Dat hebben we nooit eerder gekund, je kon ze niet hersenspoelen. Dat kan nu wel. Er waren altijd journalisten, die vanuit een kritische positie die waarheid probeerden te vinden. Als die context en het gehele verhaal wegvalt, dan is er een enorm gevaar op ontregeling. Een gevaar op het uit elkaar vallen van de samenhang, polariseren, het verharden. Je ziet dat dat op dit moment gebeurt. In mijn tijd was het zo, dat je politici had die hetzelfde referentiekader qua waarheid hadden. Je kon erover verschillen, of dat nou links of rechts of protestant of katholiek was, maar wij konden niet verschillen over dat een virus toch wel heel belangrijk was en dat daar vaccins voor moesten komen. Het ontkennen van het geheel, of het totaal anders voorstellen van het geheel met nepnieuws, dat heb ik in die jaren nooit meegemaakt [...] ik heb deze waanzin van vandaag de dag nooit eerder meegemaakt.”

Driessen maakt zich grote zorgen over hersenspoeling van groepen van de samenleving, en ziet daar ook een eigen rol in als oud-voorzitter van de Bond van Adverteerders: “Wij hebben dit monster gecreëerd. Adverteerders hebben dit monster gecreëerd.” Hij heeft een oproep naar de politici en de academische wereld om voor dit probleem oplossingen te bedenken: “De politiek en de wetenschap zullen moeten bedenken hoe die politiek minder kwetsbaar wordt van echte hersenspoeling vanuit

bepaalde groepen. De helft van Amerika denkt dat Biden de verkiezingen niet gewonnen heeft. Het zijn zaken die écht bizar zijn en die dus tonen hoe beïnvloedbaar grote groepen mensen zijn. Dit is ‘persuasive communication’, communicatie die door commerciële organisaties vervolmaakt is. Ik denk dat het absoluut noodzakelijk en urgent is dat we die algoritmes die op dit moment de wereld uit elkaar trekken – in goed en kwaad, in zwart en wit, in groen en rood – vervuild worden, dat die dus minder goed gaan werken dan ze op dit moment werken.”

Wat is het verschil tussen de tijd dat u journalist was en nu?

“Dat we toen in een sprookjesland leefden – in een soort van efteling, een soort Madurodam, een klein Nederland waarin alles elkaar allemaal kende en iedereen keurig stond te wachten – maar waarin we wel een beeld gaven van de werkelijkheid wat toen nauwgezet was dan op dit ogenblik het geval is. De werkelijkheid is waanzin geworden. Ik heb Mark Rutte de afgelopen weken toch weer veel ge-sms’t en hij was helder: ‘Jan, ik wist oprecht van mijzelf dat ik over een functie Omtzigt elders met geen woord gesproken heb, ik ben helemaal niet bezig geweest met die functie elders over Omtzigt’. Maar deze beeldvorming – op dit moment bijvoorbeeld over Mark Rutte als leugenaar – had in mijn tijd zo nooit kunnen exploderen, omdat er altijd journalisten waren geweest die dat in perspectief hadden gezet. Dat was een dempend effect geweest.”

Driessen signaleert ook een groot ongenoegen in de samenleving: “Er heerst wel degelijk een ontevredenheid in de samenleving, maar ik denk ook dat die voor een heel groot deel gevoed wordt door social media. [...] Die onrust kapitaliseert een Forum voor Democratie en Wilders, en dat was ook Pim Fortuyn. Ik vind dat we die onrust moeten benoemen. Heel veel mensen zeggen, ‘dat komt door de immigratie’. Het beeld dat dat niet functioneert, of dat dat niet goed zou zijn, is bizar. En wat ik als communicatieman, maar ook als campagnestrateeg vertel, is dat de tactieken van het populisme die zaken verergeren. Het verkeerde populisme van Forum voor Democratie jaagt angst

“De werkelijkheid is waanzin geworden.”

aan. Ze kijken wat de diepste beweegredenen zijn voor mensen. En dat is dan vreemdelingenhaat, haat tegen homoseksualiteit, of ze hebben het over pedofilie! Je ziet dat er dan dit soort angsten worden opgewekt, die heel makkelijk resoneren. Wil de positieve kant van de politiek – dus de verantwoordelijke partijen – in die echokamers terecht komen, dan zullen ze minimaal zes keer meer moeten resoneren, om überhaupt gedeeld te worden. Dat is een wet van de communicatie. Die onvrede blijft en kan zo ongestoord plaatsvinden, omdat in die echokamers van het eigen gelijk, men alleen maar die gekke complottheoriefilmpjes ziet. Deze worden steeds professioneler en ook – denk ik – uit het buitenland betaald voor een heel groot gedeelte. We hebben zelf in Kosovo gezien hoe daar met massacommunicatie de totale ontregeling binnen ‘no time’ zijn weerslag heeft gekregen. Dus deze opkomst van populisme via social media is voor mij een van de grote rode lichten. We moeten daar in Nederland véél alerter op zijn. [...] We zitten in een hele gekke wereld waarin ook verantwoordelijke politieke partijen zoals CDA en D66 aangejaagd worden. Dit komt omdat hun eigen achterbannen door die populistische en die harde taal zeggen, ‘ja die Wilders, die weet het verdraaid goed te vertellen, en Baudet, dat klinkt allemaal wel erg goed.’”

In hoeverre heeft social media hiermee te maken?

“Ik ben daar diep van overtuigd [...] Door social media bleek dat rood geïnteresseerden alleen maar rode berichten deelden en groen geïnteresseerden alleen maar groene berichten deelden, waardoor er een enorme polarisatie kwam. En je ziet ook aan diegenen die nu die bedrijven leiden, dat die zich kapot geschrokken zijn en ook smeken om regelgeving. Ze hebben content gecreëerd, waarvan niemand nog van weet hoe we de geest terug in de fles kunnen krijgen. Populisme gaat op die angsten zitten, dat vergroot zij heel erg. Dat maken ze tot een groot schandaal en wordt dan vaak gedeeld, maar ze komen nooit met realistische oplossingen. ‘Alle Marokkanen die crimineel zijn terug naar Marokko.’ We krijgen niet één, één, Marokkaan terug naar Marokko. Dus hoe in Godshemelsnaam moeten we dat doen? En de verantwoordelijke politieke partijen gaan onder het tapijt zitten. Die zouden dus veel meer de zaken moeten benoemen die er leven onder de

bevolking. Dat gebeurt te weinig. Daar zou men met uitvoerbare en haalbare oplossingen moeten komen.”

Maar snappen naar uw inzicht dan populistische, beter dan bijvoorbeeld de klassieke middenpartijen, de medialogica?

“Wel op dit moment. Het paste toevallig heel erg bij dit moment, op het moment dat het totaal gefragmenteerd is.”

Hoe wordt er vandaag de dag eigenlijk een succesvolle campagne gevoerd?

“De kern van campagnevoeren en de kern van strategie is al 2050 jaar hetzelfde. Het was Quintus Cicero die voor zijn broer, die als outcast consul wilde worden van Rome, drie basisregels heeft gecreëerd. De eerste is, zet jezelf neer als redder des vaderlands, als de grote redder die alles komt oplossen. De tweede is: beloof alles wat je achterban wil horen. Het derde is: besmeur je tegenpartij met modder. Dat heeft hem toen daadwerkelijk tot consul gebracht. Die basisregels vormen nog steeds de basisregels van elke campagne, ook nu nog. Dat is nu keihard en de feiten doen er totaal niet meer toe. Populisten hebben die regels van Quintus Cicero heel erg goed begrepen. Ze zijn helemaal niet bezig met een vrijheidstour door Nederland. Zij zijn bezig om content te halen wat ze de wereld in blazen. Het zal Baudet werkelijk een worst wezen wat er op de markt in Gouda gebeurt of in Maastricht, maar hij moet content hebben om naar die achterban te blazen. En hoe schokkender en harder en hoe gepolariseerder zijn opmerkingen, hoe beter dat resoneert. Dus het is een vliegwieltje wat heel hard kan gaan en waarvan je hebt gezien in Kosovo tot welk een dramatisch effect dat kan leiden.”

U heeft natuurlijk ook Mark Rutte een tijdje persoonlijk geholpen, hoe heeft u dat daarin meegenomen bij het advies aan hem?

“Onze eigen campagne is het behouden

“Het zijn de clowns die nu excelleren en applaus krijgen”

van onze achterban, maar ook het overhalen van twifelaars en nieuwe leden. Dus je behoudt wat je hebt en dat mag niet meer weglopen en je moet twifelaars overhalen voor je te stemmen. Zo eenvoudig is het. En dat doe je door harder te schreeuwen, je kunt niet anders. Daardoor moet je door de wal van die echokamers heen. Dat is verschrikkelijk moeilijk op dit moment. Die kijken niet naar een persconferentie van de minister-president, die luisteren niet naar NPO Radio 1 en die lezen de Volkskrant helemaal niet. Dus er zijn hele grote groepen die zich helemaal afwenden van mainstream media, die helemaal geen enkel contact meer hebben, en die enkel en alleen maar luisteren naar volslagen doorgeslagen social media berichtjes die in 20 seconden de wereld uitleggen. Dat is eigenlijk al lang, dat moet vijf seconden zijn. Het wordt steeds korter. De clowns kunnen in dat theater het beste opereren. Het zijn de clowns die nu excelleren en applaus krijgen.”

“Dus is er tegen Mark Rutte gezegd, je moet in plat Haags ‘pleur op’ zeggen. Hij heeft dit ook gedaan toen aan de persvrijheid werd gekomen en daardoor heeft hij het extreem populisme gekeerd door zelf harder taalgebruik te gaan gebruiken. Dat is getest.” *Een ander bekend voorbeeld was Rutte’s standpunt over terugkerende Nederlandse Syriëgangers:* “Toen zei hij: ‘ik heb liever dat de Nederlanders die vechten [namens IS, red.], daar gedood worden, dan dat zij terugkomen naar Nederland’. En dat waren natuurlijk geen spontane opmerkingen. Dat is hard taalgebruik en dat zijn ook beelden die je moet gebruiken in een campagne om door die echokamers van het eigen gelijk en in een andere bubbel terecht te komen. Je hoopt dat zij dan denken: ‘met Mark Rutte valt het dus wel mee, want die zal in ieder geval die bescherming doorvoeren’. Je zult ook harder en helderder zaken moeten benoemen, oplossingen moeten brengen die daadwerkelijk ook voelbaar en uitvoerbaar zijn met beeldspraak die resoneert. De saaiheid van de normale politiek weegt natuurlijk niet op tegen de fantastische beelden die Wilders en Baudet iedere keer de wereld in slingeren. Dat heeft hij ook gedaan. Je ziet dat hij daar ook naar kijkt.”

Is het voor mensen eigenlijk nog wel wenselijk om deel te nemen aan zo een politiek klimaat, met de huidige rol van de (sociale) media?

“Er is dadelijk natuurlijk geen hond meer met normaal verstand, die de politiek in wil. Iedereen vlucht de politiek uit. Je wordt niet alleen qua reputatie met de grond gelijk gemaakt, maar je wordt ook nog eens een keer strafrechtelijk vervolgd. [...] Politiek is bijna onbegonnen werk. Alles moet ook opeens transparant worden, wat natuurlijk kolder is, omdat niemand in volledige transparantie kan opereren. Geen enkel bestuur, geen enkel bedrijf haalt het in zijn hoofd om alles transparant te maken. Dan houdt het op. Alles transparant maken is niks meer.”

Welk advies kunt u geven aan bestuurskundestudenten en -alumni over hoe ze in de toekomst het openbaar bestuur vorm kunnen geven wat betreft communicatie en beleid?

“Wat dringend noodzakelijk is op dit moment, is een herijking van de nuance en van de complexiteit van de grijstinten. De wereld is niet zwart-wit, de wereld is vaak veel complexer dan dat. Als je in het populisme meegaat, dan wordt het steeds zwart-witter en dan wordt het steeds eenvoudiger. Het wereldbeeld, waar je naar terug zou moeten en waar de wetenschap en bestuurskundigen een enorm belangrijke rol hebben, is die herwaardering van de nuance en daar begrip voor creëren. Je kunt niet zonder nuance, je kunt niet zonder grijstinten en je kunt niet zonder dialoog. Het is belangrijk dat je elkaar respecteert in het perspectief wat je hebt vanuit een ander belang, maar ook dat je realiseert dat de complexiteit der zaken tegenwoordig niet om een zwart-wit benadering vraagt. Dus het doorbreken van het frame, terug naar de nuance, terug naar de grijstinten, en dat voor een hele grote groep beschikbaar maken. Die participatie en dat benul is de grote uitdaging van morgen.”

Drenis Bytyçi

& Justin Spruit